

Sud i alternativno rešavanje sporova

Iskustva iz pravnih sustava
građanskog prava i opšteg prava

Aleš Zalar

ECDR

EUROPEAN CENTRE FOR DISPUTE RESOLUTION
EVROPSKI CENTER ZA REŠEVANJE SPOROV

Rezultati koji su zaželjeni u cilju postizanja uravnoteženog odnosa između medijacije i parnice

- Poravnanja (uključujući više i ranije)
- Efikasnost (vremenske i troškovne uštede)
- Pravedani i pošteni rezultati
- Veća usklađenost
- Bolja sredstva
- Veća dostupnost do pravde

Interakcije između medijacije i parnice

- Prije podneska tužbe (prije podnošenja sudskog postupka)
- Poslije podneska tužbe (posle što je slučaj registrovan na sudu)

Opcije za stranke prije podnošenja tužbe

- Diskrecija stranaka, da učestvuju u privatnoj medijaciji (većina jurisdikcija)
- Diskrecija stranaka, da učestvuju u sudskoj medijaciji (Finska)
- Diskrecija stranaka, da unesu svoj dogovor iz privatne medijacije u sudsku naredbu (Slovenija)
- Dužnost stranaka, da razmotre medijaciju (Hong Kong)
- Dužnost stranaka, da prisustvuju na informativnoj sjednici medijacije (Italija)
- Dužnost stranaka, da prisustvuju u medijaciji (Italija, Australija)

ECDR

EUROPEAN CENTRE FOR DISPUTE RESOLUTION
EVROPSKI CENTER ZA REŠEVANJE SPOROV

Opcije za sudove poslije podnošenja tužbe

- Diskrecijsko zakazivanje informativne sjednice o medijaciji (Slovenija)
- Obavezno zakazivanje informativne sjednice o medijaciji (Italija)
- Obavezno zakazivanje pregledne konferencije (SAD)
- Diskrecijsko upućivanje - sud može uputiti stranke na medijaciju (UK, Malta)
- Obavezna konsideracija - sud mora uzeti u obzir upućivanje stranaka na medijaciju (Slovenija)
- Obavezno upućivanje - sud mora uputiti stranke na medijaciju (Bulgarija)

ECDR

EUROPEAN CENTRE FOR DISPUTE RESOLUTION
EVROPSKI CENTER ZA REŠEVANJE SPOROV

Opcije stranaka poslije podnošenja tužbe

- Dužnost, da razmotre medijaciju (UK)
- Dužnost na susret i da se posavetuju izvan suda (SAD)
- Dužnost da učestvuju na video (telefonskoj) konferenciji sa sudom (Kalifornija)
- Dužnost, da prisustvuju na informativnoj sjednici o medijaciji na sudu (Slovenija)
- Dužnost, da prisustvuju na informativnoj sjednici o medijaciji izvan suda (Italija)
- Dobrovoljno učešće na medijaciji (sve države)
- Obavezno učešće na medijaciji sa pravom odstupiti na osnovu obrazloženja (Slovenija)
- Obavezno učešće bez prava odstupiti (North Carolina)
- Obavezan izbor između različitih ARS procesa (multi-door courthouse programi SAD)

Opcije za sa sudom povezanom medijacijom

- Sudu pridružena medijacija (sudski model)
- Sudska medijacija (sudski model)
- Sa sudom povezana medijacija (kvazi nezavisni model)
- Sa sudom povezana mediacija (privatni model)
- Sud sa više vrata (kombinacija sudskog i privatnog modela)

Sudu pridružena mediacija (razlozi za)

- Program autorizira, administrira i vodi sud
- Omogućen dan na sudu za parničare (koriste se prostori suda)
- Finansiranje (delomično ili u celini) iz sudskog budžeta
- Posmatranje i kontrola performansa sudskih medijatora
- Program uživa poverenje i pouzdanje suca, advokata i stranaka u sporu
- Bolja i brža integracija u upravljanje predmeta (dodatni medijatori i suci) i u program smanjenja zaostataka
- Prvi korak prema modelu suda sa više vrata

Sudu pridružena mediacija medijacija (razlozi protiv)

- Restrikcije proračuna imaju pre svega negativan uticaj na program medijacije (when money talks, justice walks)
- Privatna, vansudska medijacija ostaje manje atraktivna i manje razvijena
- Stranke ne biraju medijatora
- Vremenska ograničenja ne dozvoljavaju dugotrajne mediacije
- U prekograničnim sporovima stranke nemaju mogućnosti birati stranog medijatora
- Najbolji medijatori nisu zainteresirani za saradnju u programima sa niskim honorarima
-

ECDR

EUROPEAN CENTRE FOR DISPUTE RESOLUTION
EVROPSKI CENTER ZA REŠEVANJE SPOROV

Sudska medijacija (razlozi za)

- Smanjen opseg predmeta
- Manje vremena za rešavanje sporova, manje zapisanih odluka
- Smanjen broj stalnih suca
- Medijacijski dogovor kao mjera i cilj efikasnosti
- Dodeljen sudac odobrava dogovor
- Suci su obrazovani,iskusni, kredibilni.
- Dizanje pro bono kulture i kulture prijateljskog rešavanja spora

ECDR

EUROPEAN CENTRE FOR DISPUTE RESOLUTION
EVROPSKI CENTER ZA REŠEVANJE SPOROV

Sudska medijacija (razlozi protiv)

- Prebacivanje sudskih dužnosti na druge suce
- Povećanje opterećenja suca
- Potrebni više suca
- Jesu li suci-medijatori plaćani?
- Gubitak sudske prakse, predsedana i sudske vlasti
- Negirano pravo na javno suđenje
- Suci previše prisilni, loši slušatelji, ne mogu ignorirati zakona, suviše evaluativni
- Percepcija bliskosti dodeljenom sucu

ECDR

EUROPEAN CENTRE FOR DISPUTE RESOLUTION
EVROPSKI CENTER ZA REŠEVANJE SPOROV

Privatna medijacija (razlozi za)

- Slobodan izbor odgovarajućeg medijatora
- Pozitivni utjecaj na potražnju medijacije izvan suda (parnica kao poslednje sredstvo)
- Upućivanje može biti dano sa strane suda ili izvan suda
- Sud može nuditi različite alternativne procese (kombinirani, rana neutralna procena spora, arbitraža)

Privatna medijacija (razlozi protiv)

- Nije dostupno za „siromašnije“ (tržišne naknade se zaračunavaju)
- Višji troškovi suda ako nema poravnanja u procesu medijacije
- Stranke u sporu idejo stran od suda
- Nizak nivo poverenja uzroči manje preporuke sa strane sudaca
- Loša kontrola kvaliteta
- Geografska ograničenja

Sud sa više vrata

- Sve na jednom mestu (One stop shop)
- Sudovi rade kao restorani (princip jelovnika)
- Medijacija kao kvazi-obavezno predjelo
- Suci kao stručnjaci za rješavanje sporova
- Stranke u sporu mogu birati način rješavanja spora

Kako izraditi medijacijski program

- Autoritet suda za izradu i implementaciju ARS programa i obezbediti sredstava
- Rana mekana obavezna preporuka
- Opt-out dozvoljen
- Prezentacija i konsultacija sa strankama
- Obezbediti finansijske podsticeje i pametne troškovne sankcije
- Osiguranje kvaliteta

ECDR

EUROPEAN CENTRE FOR DISPUTE RESOLUTION
EVROPSKI CENTER ZA REŠEVANJE SPOROV

Model zakonodajnog okvira za ARS kod suda

- Dužnost sudova da usvoje program medijacije
- Diskrecija sudova, da nude i druge opcije ARS
- Dozvoljeni su sudski program i privatni program
- Sadržaj programa (principi, pravila, oblici)
- Akreditacija i registracija stručnjaka
- Sredstva osigurana u proračunu suda

Pitanja vezana na postupak ARS

- Upućivanje na ARS na osnovu predloga jedne ili svih stranaka ili naredbe suda
- U pojedinim slučajevima automatsko upućivanje
- Dužnost advokata, sastati se i konsultovati
- Dužnost potvrditi razmotrenje ARS
- Obavezna telekonferencija sa sudom
- Obavezna informativna sjednica ARS
- Diskrecijsko obavezno upućivanje
- Pravo na opt-out u slučaju, da se pojavi opasnost troškovne sankcije

Vizija budućnosti

- Sud kao dijagnostički centar gde stranke u sporu mogu dobiti savete i konačno rešenje spora
- Niz opcija za rešavanje sporova
- Informisana saglasnost stranka o izboru odgovarajućeg procesa u zavisnosti od procene troškova, vremena, pristupačnost, pravičnost, sprovodljivost ishoda i trajanja rešenja

Informacije o medijaciji i drugim oblicima ARS

- U svakom slučaju i ne kasnije od izručenja tužbe tuženoj stranki, sud će obezbediti i poslužiti svim strankama lično informacije o dostupnim procesima alternativnog rešavanja sporova i njihovim komparativnim koristima) odgovore na najčešća pitanja i različite oblike formulara, odobrene od strane suda.

Upućivanje na postupak alternativnog rešavanja sporova na osnovu predloga ili naredbe

- Na osnovu traženja sa strane svih stranaka koje se slažu za pokušaj alternativnog rešavanja sporova ili predloga jedne od stranaka ili na inicijativu sudije, sud može obustaviti sudski postupak za ne više od tri mesece i uputiti stranke na proces alternativnog rešavanja sporova.

Automatska dodela

- Zahtevi malih vrednosti i ostali odgovarajući slučajevi u kojima su sve stranke zastupane sa strane njihovih advokata i koji se određuju sa strane sudskog programa alternativnog rešavanja sporova, mogu automatski biti dodeljeni sudskom alternativnom rešavanju sporova od strane određenog suda. Svaka stranka čiji slučaj je automatski dodeljen programu alternativnog rješavanja sporova može podneti kod dodeljenog sudije, u roku od 8 dana od dana kada je stranka primila obaveštenje o automatskoj dodeli, obrazloženi predlog za oslobađanje od automatskog upućivanja. Na odluku sudije o tom predlogu se nije moguće žaliti.

Dužnost advokata, da razmotre proces alternativnog rešavanja sporova

- U slučajevima automatske dodele programu alternativnog rješavanja sporova, advokati koji zastupaju svoje klijente u danom sporu moraju se konsultovati u pokušaju, da se dogovore o procesu alternativnog rešavanja sporova odmah nakon podnošenja predmeta, a najkasnije do isteka roka koji je određen sa strane suda.

Potvrda ARS

- U slučajevima koji su automatski dodeljeni programu alternativnog rešavanja sporova, advokati i njihovi klijenti moraju da potpišu, posluže i podnesu potvrdu o alternativnom rešavanju sporova i do roka koji je odredio sud trebaju mu dostaviti kopiju te potvrde.
- Advokat i stranka moraju potvrditi, da su obe strane pročitale informativnu brošuru suda o programu alternativnog rešavanja sporova, da su razmotrile razpoložive opcije rešavanja sporova obezbeđene sa strane suda i privatnih pružalaca, da su razmotrile da li njihov predmet može imati neke koristi od bilo koje razpoložive opcije alternativnog rešavanja sporova i, da su usporedile troškove različitih postupka alternativnog rešavanja sporova sa parničnim troškovima.

Odredba na proces ARS ili obavest o telekonferenciji

- U slučajevima u kojima je program alternativnog rešavanje sporova automatski dodeljen, advokati moraju najkasnije na dan koji je odredio sud, pored potvrde o izabranom postupku alternativnog rešavanja sporova. Ili izabrati proces alternativnog rešavanja sporova ili obavestiti sud o potrebi po sprovođenju telefonske konferencije sa strane suda.

ARS telekonferencija

- Ako je bilo koja stranka uložila zahtev za telekonferenciju, advokati koji predstavljaju stranke u procesu, dužni su da učestvuju u zajedničkoj telekonferenciji u vreme, koje predpiše sud.

Informativna sesija o alternativnom rešavanju sporova

- Ako strankama posle telekonferencijskog rešavanja spora, nije određen poseban proces alternativnog rešavanja spora, dodeljen sudac će sa strankama prediskutirati izbor procesa alternativnog rešavanja spora na pripremnom ročištu. Ako se stranke ne slažu oko procesa alternativnog rešavanja spora i sudac smatra, da je potrebno, ona ili on će izabrati jedan od sudskih alternativnih procesa rešavanja sporova i izdati nalog upućivanju.

Obavezno upućivanje na medijaciju

- Kad okolnosti predmeta omogućavaju i na osnovu konzultacija sa strankama na pripremnom ročištu ili na neki drugi primeran način, sud može tokom sudskih sporova odlučiti, da obustavi spor za najviše 3 meseca i uputi stranke na medijaciju obezbeđenu sa strane suda u okviru programa suda.

Mogućnost izlaza (opt-out)

- 8 dana nakon što je stranki uručena odluka, stranka može uložiti žalbu na obavezavajuću odluku mediacije.
- U primeru, da stranka uloži žalbu iz gornjeg paragrafa, sud koji je izdao obavezavajuću odluku na tom predmetu, ukinut će ovu odluku. Kad je odluka o poništenju donešena, žalba na odluku više nije moguća.

ECDR

EUROPEAN CENTRE FOR DISPUTE RESOLUTION
EVROPSKI CENTER ZA REŠEVANJE SPOROV

Sankcioniranje sa parničnim troškovima

- Bez obzira na izhod parnice, sud može na osnovu zahteva jedne stranke odrediti stranki koja je predložila očito nerazuman prigovor protiv upućivanja u medijaciju, delomično ili u celini narediti povrat troškova, koji su nastali za drugu stranku, bez obzira na izhod parnice.

Troškovne sankcije (cont.)

U odluci da li je prigovor na upućivanje na mediaciju bio nerazuman, razmotre se sve okolnosti svakog slučaja, naročito sljedeće:

- priroda spora
- „Merits“ predmeta
- Ako su stranke nastojale, da reše spor na prijateljski način kroz pregovore ili druge metode poravnanja
- Ako bi u procesu medijacije nastali nesorazmerno visoki troškovi
- Mogućnost, da tri meseca suspenzije postupka zbog medijacije mogu uticati na rezultat suđenja
- Da li bi medijacija imala razumne izgleda za uspešno rešenje spora

ECDR

EUROPEAN CENTRE FOR DISPUTE RESOLUTION
EVROPSKI CENTER ZA REŠEVANJE SPOROV